

Gimnazjum im Józefa Korzeniowskiego w Brodach

Budynek gimnazjum obecnie

Dzieje gimnazjum brodzkiego są ściśle związane z historią i położeniem Narodu Polskiego.

W pierwszym rozbiore w 1772 roku przeszły Brody pod panowanie austriackie. Dzięki szybkiemu rozwojowi, jaki nastąpił po otrzymaniu przez Brody w 1773 r. przywileju wolnego miasta

handlowego, stały się one po Lwowie i Krakowie trzecim z rzędu ośrodkiem w ówczesnej Galicji. Rozwój kultury materialnej i umysłowej ludności wywołał potrzebę założenia w mieście szkoły średniej.

Powstała ona w 1817 r. jako szkoła realna pod nazwą Isrealitische Realschule. Z nazwy szkoła miała charakter wyznaniowy (jako że większość ludności w mieście była żydowska), jednak uczęszczała do niej także młodzież innych wyznań. Była to szkoła raczej handlowa, utrzymywana wyłącznie przez izraelicką gminę wyznaniową. Językiem wykładowym był język niemiecki.

Szkoła w pierwotnym kształcie istniała do 1853, kiedy to szkoła realna została przekształcona w 3 klasową niższą szkołę realną, stanowiącą kurs przygotowawczy do wyższej szkoły realnej, a przeznaczoną do zapewnienia ogólnego wykształcenia niższym warstwom miejskim i wiejskim. Na podstawie aktu dotacyjnego gmina miasta Brody zobowiązała się wpłacać do funduszu szkolnego 1/3 część uposażenia grona nauczycielskiego, wzięła również na siebie wynagrodzenie służby, pokrycie najmu budynku oraz zakup pomocy naukowych. Ponieważ program nauki w szkole realnej nie odpowiadał potrzebom miasta handlowego, mieszkańcy rozpoczęli starania o dodanie czwartego praktycznego kursu handlowego. Dopiero w roku 1865 rząd austriacki zdecydował się przekształcić niższą szkołę realną w czteroklasowe gimnazjum realne. Okazało się jednak, że gmina nie mogła podołać z zobowiązaniem finansowym, rozpoczęła więc starania o upaństwowienie zakładu i utworzenie 8 letniego gimnazjum, powołując się na taką okoliczność, że mniejsze od Brodów miasta

(Brody miały wtedy 20 000 tysięcy mieszkańców) jak Brzeżany, Wadowice, Nowy Sącz, Sambor czy Złoczów miały już pełne przez państwo utrzymywane gimnazja.

W 1875 r. austriackie Ministerstwo Oświaty zgodziło się na przekształcenie szkoły na wyższe gimnazjum realne, przy czym przybywające z każdym rokiem klasy V-VIII byłyby utrzymywane przez gminę. W 1879 r. Brody miały już pełne ośmioletnie gimnazjum i w tym roku odbyła się pierwsza matura. Po długich pertraktacjach z rządem austriackim zakład przeszedł z dniem 1 stycznia 1879 r. na etat państwowy pod nazwą Wyższe Gimnazjum Realne.

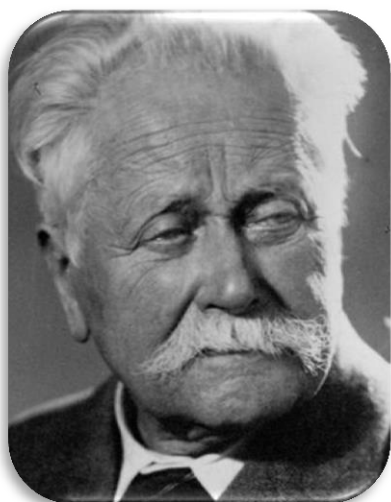
10 maja 1881 nastąpiło położenie kamienia węgielnego pod budowę budynku gimnazjum i wmurowanie dokumentu erekcyjnego zawierającego krótką historię zakładu od chwili jego powstania. Wtedy zakład otrzymał nazwę WYŻSZE REALNE GIMNAZIUM im. ARCYKSIĘCIA RUDOLFA. Nauka rozpoczęła się 4 i 5 września 1883r.

Budynek Gimnazjum Arcyksięcia Rudolfa

W 1883/4 zakład został przekształcony na gimnazjum klasyczne z obowiązkową nauką języka greckiego od III klasy i obowiązkową nauką rysunków w niższym gimnazjum. Językiem wykładowym był język niemiecki. Przełomowym momentem w rozwoju zakładu była jednomyślna uchwała Rady Miejskiej z dnia 30 grudnia 1896, powzięta na wniosek Feliksa Westa, a skierowana do Galicyjskiego Wydziału Krajowego i Sejmu we Lwowie, w której to Rada Miejska żądała stopniowego spolszczenia gimnazjum, motywując to względami

natury narodowo-politycznej, finansowej i utylitarnej. Uchwała ta została zatwierdzona przez Radę Powiatową w Brodach dnia 15 stycznia 1897,

Feliks West

a następnie wręczona władzom we Lwowie. Sprawa spolszczenia gimnazjum w Brodach była sprawą o pierwszorzędym znaczeniu politycznym nie tylko dla polonii brodzkiej, lecz dla całego narodu w zaborze austriackim. Dlatego jej realizacja napotykała na ogromne trudności i toczyła się o nią walka przez 11 lat. Dopiero w 1907 r. rząd austriacki zgodził się na polonizację gimnazjum i stopniowe wprowadzenie języka polskiego jako wykładowego. Wielkie zasługi

dla spolszczenia gimnazjum położyli:

- Feliks West – właściciel księgarni,
- Stanisław Librewski – dyrektor gimnazjum,
- Edward Schirmer – dyrektor gimnazjum,
- dr Stanisław Rittel – burmistrz miasta i poseł na Sejm krajowy we Lwowie.

Stanisław Librewski

Pierwsza matura polska miała się odbyć w 1915 roku – nie doszło do niej z powodu wybuchu wojny światowej. Już w pierwszych tygodniach wojny (22 VIII 1914) wojska rosyjskie zajęły Brody, a 2 IX 1915 wojska austriackie wyparły Rosjan z miasta. W czasie operacji wojennych urządzenia budynku zostały zniszczone, a pomoce wywiezione do Rosji. W lutym Rada szkolna przystąpiła do reaktywowania zakładu, zalecając profesorowi Franciszkowi Niewolakowi powrót do kraju (przebywał on na uchodźstwie w Wiedniu) i urucho-mienie gimnazjum. Nastąpiło to 14 III 1916 r. w wynajętej kamienicy przy ulicy Szkolnej.

W czerwcu na skutek nowej ewakuacji miasta naukę przerwano, uczniom wydano świadectwa i przez następne dwa lata gimnazjum było nieczynne. Podczas ponownej dwuletniej inwazji rosyjskiej, w czasie której Brody znajdowały się na linii bojowej, urządzenia zakładu zostały po raz drugi kompletnie zniszczone. W jesieni kierownik Franciszek Niewolak na wezwanie Rady Szkolnej Krajowej reaktywował naukę. W wynajętych 4 pokojach parterowego domu przy ulicy Mickiewicza 31, 1 X 1918 rozpoczęła się nauka.

W czterech pokojach prowadzono trzy zakłady: 8 letnie gimnazjum, 2 kursy seminarium żeńskiego i 1 klasę gimnazjum żeńskiego.

Budynek bursy im. Józefa Korzeniowskiego w Brodach (w latach 1918-1939)

Po upadku Austrii Ukraińcy obaliли władzę w mieście i 8 listopada 1918 roku zamknęli gimnazjum. Komisariat ukraiński zgodził się wprowadzić na ponowne otwarcie szkoły, ale kompania wojska ukraińskiego zajęła adaptowany na zajęcia szkolne budynek przy ulicy Słowackiego 12. Wyszukano nowy budynek przy ulicy Witosławskiego i rozpoczęto w nim naukę. 28 grudnia Komisariat ukraiński wezwał kierownika i grono do złożenia ślubowania wierności Zachodnioukraińskiej Republice. Wobec odmowy grona komisariat zamknął gimnazjum. Nauka jednak nie została przerwana – odbywało się tajne nauczanie. Po wkroczeniu wojsk polskich do miasta 22 maja 1919 r. naukę na krótki czas reaktywowano. Niestety, po raz drugi weszły do miasta wojska ukraińskie i bolszewickie, zmuszając profesorów i młodzież do opuszczenia Brodów. Egzaminy roczne i dojrzałości przeprowadzono częściowo we Lwowie.

W roku szkolnym 1919/20 uchwałą Rady Pedagogicznej zatwierdzoną przez M.W.R.I.O.P. zakład otrzymał nazwę GIMNAZJUM PAŃSTWOWE im. JÓZEFA KORZENIOWSKIEGO w Brodach. W maju zakład przeniósł się do własnego budynku, częściowo odrestaurowanego.

Budynek Gimnazjum im. Józefa Korzeniowskiego

Od 1923 r. gimnazjum miało typ humanistyczny z 3 letnią podbudową z językiem łacińskim od klasy IV począwszy. Ostatnia matura z językiem greckim odbyła się w 1927 roku. Ten program nauki obowiązywał do 1933 roku, kiedy to na mocy ustawy o nowym ustroju szkolnym zakład zaczął się przekształcać w IV letnie gimnazjum ogólnokształcące z dwoma wydziałami: humanistycznym i przyrodniczym.

Frekwencja zakładu od chwili jego założenia stale wzrastała:

1879	→	341 uczniów
1897	→	502 uczniów
1903	→	557 uczniów
1907	→	700 uczniów
1913	→	617 uczniów
1918	→	172 uczniów
1924	→	564 uczniów
1936	→	343 uczniów

Dyrektorami gimnazjum byli: Gabriel Wilhelm, Adolf Franciszek, Librewski Stanisław, Schirmer Edward, Niewolak Franciszek, Woycikiewicz Marian, Krzyżanowski Henryk, Sołtysik Władysław.

Budynek gimnazjum w roku 1925

Młodzież, która wyszła z murów gimnazjum., nigdy nie przyniosła ujmy ani zakładowi, ani swoim wychowawcom. Zawsze i wszędzie spełniała obowiązki wobec państwa i narodu.

***Budynek gimnazjum
w maju 2015***

Do przygotowania niniejszego opracowania wykorzystano „Obrazki z przeszłości Brodów i Powiatu Brodzkiego” (tomik 1) wydane przez Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich - Koło w Brodach - w marcu 1938 r.